

**ПРОСТОРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УРБАНІЗОВАНИХ
ТЕРИТОРІЙ У ПРИМІСЬКІЙ ЗОНІ СТОЛИЦІ НА
ПРИКЛАДІ м. БОРИСПІЛЬ**

В статті розкриті особливості становлення та розвитку міста Бориспіль. Охарактеризовано сучасний стан господарства міста-супутника столиці. Зазначені заклади соціальної сфери та торгівлі. Проаналізована динаміка чисельності населення в м. Бориспіль, і встановлено, що чисельність населення міста за період з 2002 – 2014 роки зросла на 3,5%. З метою дослідження міста на предмет трансформаційних процесів міського простору було виділено тестову ділянку в Центральному районі міста Бориспіль. Дослідження проводилося з використанням історичного, експертних оцінок картографічного (ГІС) методів дослідження. В результаті дослідження визначено функції об'єктів в межах тестової ділянки дослідження, а саме: житлова, обслуговування населення, бізнес-обслуговування населення, адміністративна, інфраструктурна, рекреаційна, сакральна функції. Результати дослідження відображені на картосхемі. Охарактеризовані зазначені функції об'єктів тестової ділянки дослідження. Для м. Бориспіль характерно стрімкий ріст житлового будівництва як багатоквартирного так, і котеджного типів. Дана ситуація є характерною для всіх міст-супутників столиці. Визначені осередки трансформацій, якими є центральна вулиця міста Київський Шлях в межах якої неконтрольована концентрація закладів торгівлі та сфери послуг. Одним з яскравих прикладів трансформаційних процесів у місті є комерціалізація перших поверхів житлових будинків. В місті відбуваються процес денітрифікації, який проявляється у заміні житлової функції на бізнес-обслуговування. Індустріальна функція заміщується на обслуговування населення за рахунок інтенсивного розвитку закладів сфери послуг та торгівлі. Визначено ступінь модернізації міського простору в межах тестової ділянки, результати якого відображені на картосхемі.

Рівень модернізації об'єктів в межах тестової ділянки змінюється в залежності від наближеності до магістральних шляхів (чим ближче до шляхів, тим вищий рівень модернізації). В подальшому зазначені процеси будуть продовжувати зміцнювати свої позиції в межах приміської зони столиці, оскільки вони підсилюватимуться глобалізаційними процесами, які відбуваються у великому місті.

Ключові слова: трансформаційні процеси, міський простір, приміська зона, міста-супутники, функціональні перетворення, осередки трансформацій, модернізований простір.

Вступ. Найінтенсивніший період формування та становлення міст-супутників припав на радянські часи. У містах-супутниках великих міст як правило розташовувалися потужні підприємства (винесення за межі великого міста у приміську зону), а також вони виконували рекреаційну та житлову функції. З поваленням радянської влади в містах-супутниках столиці посилюється житлова функція, яка модернізується у вигляді будівництва житлових комплексів та котеджних містечок. Одним із таких яскравих прикладів є м. Бориспіль.

Постановка проблеми. Дослідження міста на предмет функціональних перетворень є показовим, оскільки він належить до приміської зони столиці, для яких також характерно стрімке зростання житлового фонду. Комерціалізація міського простору в межах центральної частини міста є процесом, який характерний як для малих міст, так і для середніх і великих, для тих що знаходяться в зоні впливу великого міста, і на периферії в індустріальному чи аграрному середовищі. Поширення даного процесу характерно як для Борисполя в цілому, так і ділянки дослідження зокрема. Не врахування будівельно-архітектурних норм при масовій забудові вільних ділянок житловими багатопверховими будинками породжує проблему недостатності закладів освіти (дошкільної та середньої), медицини, культури, а також скорочує зони відпочинку та рекреації.

Аналіз останніх публікацій. Питання географії міст, геурбаністики викладені у роботах вітчизняних вчених Ю. Пітюренка [14], Г. Підгрушного [10], Л. Руденка [15], Ю. Палехи [12], А. Доценка [5], К. Мезенцева [14], О. Дронової [6], О. Денисенко [4]. Питання просторових зрушень та перетворень міського простору приміської зони столиці висвітлені у роботах К.

Мезенцева [9], Г. Підгрушного [13], О. Денисенко [13], Т. Маншиліної [8]. Питання трансформаційних процесів в містах розглянуто у роботах Bernt, Hamilton, Hirt, Scott, Smith [1-3] та інших.

Формування мети статті – виявлення трансформаційних процесів у межах тестової ділянки у місті-супутнику столиці Борисполі за допомогою історичного, картографічного (ГІС) методів дослідження.

Результати дослідження. Місто Бориспіль має давню історію. Як містечко воно відоме з 1590 року. Вдале суспільно-географічне положення міста впливало на розвиток потужного господарства овочевого та молочного напрямків вже у повоєнні роки. 60-ті роки ХХ ст. характеризувалися активним індустріальним розвитком, в дані роки до ладу стає швейна фабрика, завод залізобетонних виробів, «Укргазбуд» (виконувалися роботи, пов'язані з прокладанням газо- та нафтопроводів). У 1965 році міжнародний аеропорт «Бориспіль» прийняв перших пасажирів.

Іntenсивно розбудовуватися місто почало на початку 70-х років – розростається селище будівельників газопроводу, будуються нові житлові квартали, переважно для працівників аеропорту.

Сучасний Бориспіль – класичне місто-супутник столиці України. Господарство міста представлене підприємствами, які займаються випуском продуктів харчування, будівельних матеріалів, комбікормів, предметів особистої гігієни, лікарських засобів, поліамідної плівки для м'ясо-ковбасних виробів, пластикових вікон та дверей, парфумерних виробів, це наступні підприємства: ПуАТ «Лантманнен Акса», ПрАТ «ПентоПак», Бориспільська філія ТОВ з П «Проктер енд Гембл Україна», ДП «Нагель-Фенстер», ТОВ «Науково – виробнича фірма «Водполімер», ТОВ «Парфумерно-косметична фабрика «Ароза», ПрАТ «Бориспільський комбінат будівельних матеріалів», Бориспільська філія ТОВ «Комплекс Агромарс», ТОВ «Бортек», ТОВ «Купава Укрторг», ТОВ «КТА», ТОВ «Лідер Буд», ТОВ «Фармекс Груп», КПТМ «Бориспільтепломережа» та КП ВКГ «Бориспільводоканал». Потужним центром як притягання робочої сили, так і функціонування міста являється міжнародний аеропорт «Бориспіль», який знаходиться за межею міста. Географічне положення міста, а саме близькість до столиці, не зменшує кількість закладів сфери торгівлі та громадського харчування. Так, в місті функціонують супермаркети відомих торгівельних мереж

різного спрямування («Нова лінія», «Сільпо», «Фокстрот», «Еко-Бориспіль», «Фора», «АТБ», «Білла»), які забезпечують продукцією не тільки містян, а й жителів прилеглих населених пунктів. У місті працює понад 100 закладів громадського харчування, а також відома на весь світ мережа ресторанів фаст-фудів.

У місті Борисполі спостерігається збільшення чисельності населення у період з 2002 по 2014 рік на 3,5%. Таке зростання у місті Бориспіль пояснюється тим, що місто Бориспіль є містом-супутником Києва та розташоване в його приміській зоні. Також важливим фактором, що впливає на збільшення чисельності населення, є наявність містоформуючого підприємства – Міжнародного аеропорту «Бориспіль».

Населення міста обслуговують наступні заклади: 11 дитячих садочків, 8 загальноосвітніх шкіл, 4 позашкільних навчальних закладів, 2 дитячо-юнацькі спортивні школи, 2 вищих навчальних заклади, 2 лікарняних заклади, ряд амбулаторно-поліклінічних закладів, понад 30 приватних кабінетів.

Дослідження міста на предмет трансформацій міського простору було виділено тестову ділянку дослідження, яка знаходиться в Центральному районі Борисполя і обмежена вулицями: Київський шлях, Свободи, Короленка, Польова, Лісна, Гоголя, Котляревського, Старокиївська. Так, сучасна вулиця Київський шлях з покон віків була головною артерією міста, яка з'єднувала місто з навколишніми населеними пунктами та столицею.

Для ділянки дослідження в м. Бориспіль характерно виконання житлової, обслуговування населення, бізнес-обслуговування, інфраструктурна, адміністративна, рекреаційна та сакральна функції (див. рис. 1).

Представлена житлова забудова радянських часів будівництва. На ділянці відсутні процеси, які можна прослідкувати в межах міст-супутників, а саме масова забудова житловими комплексами. Разом з тим, для неї характерно житлова забудова садибного типу, в переважній більшості модернізованого та новітнього характеру будівництва.

Зклади медицини, дошкільної та середньої освіти, спеціальні гуртки, комунальні підприємства, які збудовані за часів радянської влади, не змінили своїх функцій, а от зовнішній стан дещо покращився оскільки вони частково модернізовані. Разом з тим

Функції об'єктів міського простору в межах тестової ділянки (м. Бориспіль)

Рис. 1. Функції об'єктів міського простору в межах тестової ділянки в м. Бориспіль

новопобудованим владним закладом є податкова служба.

Індустріальна функція тестової ділянки міста представлена закритим хлібзаводом. З 2010 року навколо даного об'єкту точаться

дискусії щодо його подальшої долі. Міська радою декілька разів пропонувалася реконструкція будівлі заводу під критий ринок с/г продукції та супутніх товарів. Поруч збудовано ряд магазинів, які функціонують і до сьогодні.

Торгівельна функція в межах центральної частини міста є новою, але вона розширюється у вигляді МАФів, мережових маркетів (Сільпо, Фора, Рошента інші) та закладів громадського харчування.

Про рівень забезпеченості населення автомобілями та якість доріг свідчить кількість станцій технічного обслуговування, яких в межах тестової ділянки – три, при чому дві з них розташовані поруч. А також на вулиці Польовій функціонує автошкола.

Функція бізнес-обслуговування населення представлена торгівельно-офісним центром на розі вулиць Небесної Сотні та Гришинської поруч з непривабливою, невідновленою житловою забудовою. Разом з тим, будівля розташована поруч з центром міста.

«Укртелеком» та Бориспільський ВПЗ «Укрпошта» розташовані на тестовій ділянці виконують інфраструктурну функцію. Містяни забезпечені кабельним та супутниковим телебаченням, а також послугами місцевих провайдерів. Головна магістраль міста – Київський шлях є модернізованою, відмінної якості. Щодо якості решти доріг, то вона різниться в залежності від виконання функцій території та масштабами.

В межах ділянки дослідження зосереджені об'єкти, які виконують адміністративну функцію – міська рада. Збудовану за часів радянської влади будівлю, як одну з основних споруд міста постійно підтримують у належному стані.

Рекреаційна функція представлена Міським парком, який знаходиться на протилежному боці вулиці від міської ради, і відповідно не потрапив в ділянку дослідження. Міська рада розташована на реконструйованій Європейській площі, яка оснащена фонтаном, садово-парковими лавками, зеленими насадженнями. З 2014 року населеними пунктами прокотилася хвиля повалення пам'ятників встановлених на честь політичним діячам радянської влади. Відповідно до пакету Законів України «Про декомунізацію» було демонтовано пам'ятник В. Леніну на центральній площі міста (нині Європейська площа), і проведена її реконструкція. Також вулиці міста отримали нові назви. В пам'ять

загиблим під час Революції Гідності встановлено меморіал Героям Небесної Сотні на відповідній площі.

Осередком трансформації є центральна вулиця міста. На її ділянці значна концентрація закладів торгівлі та сфери послуг. Поруч з Центральним ринком розташовані супер-маркети. Через два квартали функціонує два маркети однієї мережі, ряд магазинів різного спрямування та МАФи. Яскравим прикладом трансформаційних процесів в межах тестової ділянки є закриття хлібзаводу та відкриття поруч ряду магазинів, тобто спостерігаються процес зникнення індустріальної функції та поширення та розвиток функції обслуговування населення, а саме торгівлі. До осередків трансформації відносяться формування нової функції – бізнес обслуговування поруч з житловою. В складні часи для країни відбувалися процеси приватизації підприємств, земельних ділянок. Відповідно сьогодні комерційна діяльність із землею в передмісті Києва ведеться у двох напрямках – житловому або бізнес-обслуговування.

До модернізованого простору відносяться адміністративні, інфраструктурні заклади, які є візитівками міста і відповідно знаходяться в належному стані. Частково модернізованими є такі заклади обслуговування населення як освітні, медичні, комунальні. Щодо житлової забудови, то для неї характерно різна ступінь модернізації. В місті є аварійне та невідновлене житло. Разом з тим існує елітна житлова забудова садибного типу, але на зміну функції даний факт не впливає, він лише посилює ступінь модернізованості (рис. 2).

Висновки та перспективи дослідження. Для міст-супутників столиці характерно стрімкий ріст будівництва житлових комплексів, оскільки дана ситуація є економічно вигідною. Окрім житлового будівництва багатоквартирного високо поверхового типу для м. Бориспіль характерно житлове будівництво садибного та котеджного типів. Для модельного міста дослідження характерно співіснування житлової забудови з бізнес-центрами. Одним з яскравих прикладів трансформаційних процесів у місті є комерціалізація перших поверхів житлових будинків. Саме процеси комерціалізації є головним чинником трансформаційних процесів в різних його проявах, які характерні для всіх без винятку територій. Що стосується питання модернізації – рівень модернізації об'єктів в межах тестової ділянки змінюється в залежності від

Стан об'єктів міського простору в межах тестової ділянки (м. Бориспіль)

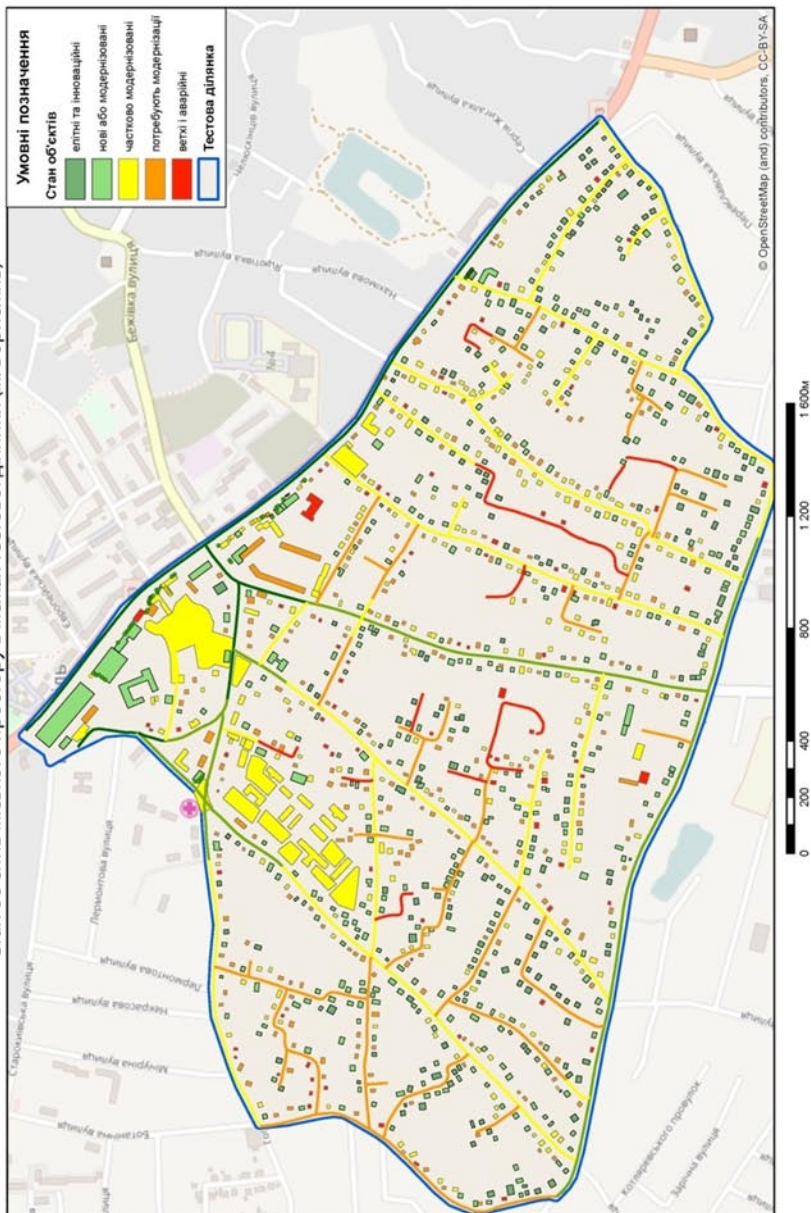

Рис. 2. Стан об'єктів міського простору в межах тестової ділянки в м. Бориспіль

наближеності до магістральних шляхів (чим ближче до шляхів, тим вищий рівень модернізації). В подальшому зазначені процеси будуть продовжувати зміцнювати свої позиції в межах приміської

зони столиці, оскільки вони підсилюватимуться глобалізаційними процесами великого міста.

Рецензент – кандидат географічних наук Л. В. Мельник

Література:

1. Transformation of cities in Central and Eastern Europe – towards globalization [Text] / [Hamilton, F.E.I., Dimitrowska Andrews, K., Pichler-Milanović (Pichler-Milanovich), N. ets.]. – Tokyo: United Nations University Press. – 2005.

2. Hirt S. Twenty years of transition: The evolution of urban planning in Eastern Europe and the former Soviet Union, 1989–2009 [Text] / S. Hirt, K. Stanilov. – Nairobi: Human Settlements Global Dialogue Series, UN Habitat, 2009.

3. Scott J. W. Urban change and urban development strategies in Central East Europe: A selective assessment of events since 1989 [Text] / J. W. Scott, M. Kuhn // European Planning Studies. – 2012. – 20 (7). – P. 1093–1109.

4. Денисенко О. О. Процеси метрополізації: світогосподарський аспект [Текст] / О. О. Денисенко. – К., 2012. – 193 с.

5. Доценко А. І. Основні напрями соціально-економічного розвитку малих монофункціональних міст України [Текст] / А. І. Доценко // Український географічний журнал. — 2011. — № 1. — С. 51–55.

6. Дронова О. Л. Геоурбаністика: навч. посіб. [Текст] / О. Л. Дронова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – 419 с.

7. Історія міст і сіл Української РСР. Київська область [Текст] / Ф.М. Рудич (голова ред. колегії) та ін. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1971. – 792 с.

8. Маншиліна Т. І. Суспільно-географічне дослідження розвитку міст-супутників та приміської зони Києва : автореф. дис... к. геогр. н : 11.00.02 [Текст] / Т. І. Маншиліна // КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2015. – 20 с.

9. Мезенцев К.В. Просторові трансформації житлових функцій у приміській зоні Києва [Текст] / К. В. Мезенцев, Т. І. Ключко // Часопис соціально-економічної географії: між регіон. зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 18(1). – С. 87-93.

10. Мезенцев К. В. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-

просторова нерівність і поляризація : монографія [Текст]. – К. : ДП «Прінт сервіс», 2014. – 132 с.

11. Мельник Л. В. Трансформації міського простору на прикладі тестової ділянки в м. Луцьк [Текст] / Л. В. Мельник, А. В. Орещенко, С. П. Батиченко // Вісник КНУ. Географія. – К., 2016. – Вип. 1(64). – С. 53-57.

12. Палеха Ю. М. Генеральна схема планування території України і структурні зміни у використанні земель (за даними щорічного моніторингу Генеральної схеми) [Текст] / Ю. М. Палеха, А. В. Олещенко // Землеустрій і кадастр. – 2014. – №1. – С. 20-25.

13. Підгрушний Г. П. Київ та прилегла територія в системі центрo-периферійної взаємодії [Текст] / Г. П. Підгрушний, О. О. Денисенко. – Український географічний журнал, 2013. – С. 27-34.

14. Пітюренко Ю. І. Розвиток міст і міське розселення в Українській РСР (особливості розвитку і розміщення, типологія, територіальні системи : перспективи) [Текст] / Ю. І. Пітюренко. – К., 1972. – С. 72-73

15. Функции городов и их влияние на пространство [Текст] / под. ред. Л. Г. Руденко. – К. : Феникс, 2015. – 292 с.

С. П. Батыченко

ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ УРБАНИЗИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ В ПРИГОРОДНОЙ ЗОНЕ СТОЛИЦЫ НА ПРИМЕРЕ г. БОРИСПОЛЯ

В статье раскрыты особенности становления и развития города Борисполя. Охарактеризовано современное состояние хозяйства города-спутника столицы. Указанные учреждения социальной сферы и торговли. Проанализирована динамика численности населения в г. Борисполь, и установлено, что численность населения города за период с 2002 – 2014 года, которая выросла на 3,5%. Для исследования города на предмет трансформационных процессов городского пространства было выделено тестовой участок в Центральном районе города Борисполь. Исследование проводилось с использованием исторического, экспертных оценок, картографического (ГИС) методов исследования. В результате исследования определены функции объектов в пределах тестового участка исследования, а именно: жилая, обслуживания населения, бизнес-обслуживание, административная, инфраструктурная,

рекреационная, сакральная функции. Результаты исследования отражены в картосхеме. Охарактеризованы указанные функции объектов тестового участка исследования. Для г. Борисполя характерно стремительный рост жилищного строительства как многоквартирного так и коттеджного типа. Данная ситуация характерна для всех городов-спутников столицы. Определены очаги трансформаций – центральная улица города Киевский Путь в рамках которой неконтролируемая концентрация предприятий торговли и сферы услуг. Одним из ярких примеров трансформационных процессов в городе есть коммерциализация первых этажей жилых домов. В городе происходит процесс джентрификации, который проявляется в замене жилой функции на бизнес-обслуживание. Индустриальная функция замещается на обслуживание населения за счет интенсивного развития учреждений сферы услуг и торговли. Определена степень модернизации городского пространства в пределах тестового участка, результаты которого отражены на картосхеме. Уровень модернизации объектов в пределах тестового участка меняется в зависимости от близости к магистральным путям (чем ближе к путям, тем выше уровень модернизации). В дальнейшем эти процессы будут продолжать укреплять свои позиции в пределах пригородной зоны столицы, поскольку они будут усиливаться глобализационными процессами, которые происходят в большом городе.

Ключевые слова: трансформационные процессы, городское пространство, пригородная зона, города-спутники, функциональные преобразования, очаги трансформаций, модернизированное пространство.

S. Batychenko

TRANSFORMATION SPACE IN URBAN AREAS IN THE SUBURBS OF THE CAPITAL ON THE EXAMPLE OF BORYSPIIL CITY

The article reveals the features of Boryspil formation and development. The current state of the economy of the capital's satellite town is characterized . The social and trade institutions are mentioned. The dynamics of population of the city is analysed and it is found out that the population of the city for the period 2002 – 2014 has increased by 3.5%. In order to study the city in terms of transformation processes

of urban space a test area in the central region of Boryspil has been allocated. The study was conducted using historical, expert assessments mapping (GIS) methods. The study has defined the function objects within the test areas of research, including: residential, public service, business, public service, administrative, infrastructure, recreation, sacral function. The study results are reflected in map schemes. These objects of function test areas of research are characterized. A rapid growth of housing construction as multi-storyed and cottage types are typical for Boryspil. This situation is typical for all capital satellite cities. The transformation points, such as the central street «Kyivskyi Shliah» are defined here. The street is characterized by uncontrolled concentration of retail and services. One of the striking example of the transformation process is the first floors of residential buildings commercialization. In the city there are processes of denitrification, which manifest themselves in the replacement housing functions by business services. The industrial function is replaced by public service due to intensive development of services and trade institutions. The degree of modernization of urban space within the test site is defined, the results of which are reflected in maps schemes. The modernization facilities level within the test area varies depending on the proximity to the main roads (the closer to the roads, the higher the level of modernization). In the future these processes will continue to strengthen its position within the capital's suburbs as they are intensified by globalization processes that are taking place in the big city.

Keywords: transformation processes, urban area, suburban area, satellite cities, functional transformation, transformation centers, modernized space

Надійшла до редакції 12 жовтня 2016 р.